

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Сумський державний університет

Економічні проблеми сталого розвитку
Economical Problems of Sustainable Development

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції студентів та
молодих вчених імені професора Балацького О. Ф.
(Україна, Суми, 28 – 29 квітня 2020 р.)

Суми
Сумський державний університет
2020

ПОДАТКОВИЙ РОЗРИВ ЯК ОДИН ІЗ НАЙВАЖЛИВІШИХ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ

асистент **Самойлікова А.В.**,
студентка **Ткаченко Р.Р.**
Сумський державний університет

У світовій практиці до найважливіших показників ефективності податкової системи відносять податковий розрив. Даний показник показує різницю між запланованими сумами податків, що підлягають сплаті, та здійсненими (фактично сплаченими) платежами.

Причинами податкового розриву можуть бути: ухилення від сплати податків; наявність податкової заборгованості недоплата податку через непорозуміння з боку платників податків; інші форми недоплати [1].

Кожна країна може розрахувати розмір свого податкового розриву на основі методів непрямих податків, прямих податків, експертних оцінок, тощо. У свою чергу, експерти Міжнародного валютного фонду класифікують країни за розміром податкового розриву на чотири групи: 1) податковий розрив до 10%; 2) від 10 до 20%; 3) від 20 до 40%; 4) податковий розрив – понад 40% [2]. До першої групи, як правило, належать країни невеликого розміру. Податковий розрив до 10% свідчить про найвищу ефективність податкового адміністрування. В інших групах розмір податкового розриву є більш суттєвим, що відображає погіршення ефективності податкового адміністрування.

Також, за допомогою податкового розриву можна визначити рівень тіньової економіки в країні [3]. Європейська комісія щорічно визначає рівень тіньової економіки за допомогою такого податку як податок на додану вартість (ПДВ). Майже всі країни Європейського Союзу (ЄС) публікують дані щодо прогалів в економіці зі сплати ПДВ (лише Великобританія проводить щорічну оцінку за різними податками) [4]. Згідно з дослідженнями 50% податкового розриву – це саме ухилення від сплати податків, тобто тінізація доходів.

За даними дослідження Київського міжнародного інституту соціології, у 2018 році в Україні рівень тіньової економіки сягав 47,2% від офіційного валового внутрішнього продукту (ВВП). Це не лише погіршує умови життя суспільства, обумовлює майнову нерівність, але й призводить до збільшення злочинності, зростання рівня корупції та втрати позиції країни на міжнародному рівні [5]. Тому проблема ухилення від сплати податків займає провідне місце і потребує термінового вирішення, зокрема в Україні.

Інститут соціально-економічної трансформації та Центр соціально-економічних досліджень CASE-Україна опублікували дослідження [6], у якому порівнюються інструменти ухилення від сплати податків в Україні та їх фіскальний вплив, з особливим акцентом щодо ПДВ. В Україні значна

частина податкових надходжень до бюджету втрачається завдяки масштабним інструментам уникнення від сплати податків саме великими підприємствами, які домінують в економіці. Крім того, на сплату ПДВ припадає 60% від загального часу, який витрачається на сплату податків (табл.2).

Таблиця 2 – Витрати часу на сплату ПДВ [6]

Рік	Загальний час, годин на рік	Час на сплату ПДВ, годин на рік	Частка часу на сплату податку, %
2019	327,5	199	60
2009	848	246	29

Значення показника пояснюється наявністю досить не простої системи електронного адміністрування податків, непрозорими правилами реєстрації податкових накладних у Єдиному реєстрі податкових накладних та недосконалим механізмом блокування податкових накладних. Але насправді тягар адміністрації, включаючи боротьбу проти осіб, що ухиляються від сплати податків, та шахрайських схем, звалився на плечі платника податків.

Отже, приходимо до висновку, що податковий розрив в Україні тісно зв'язаний з системою адміністрування ПДВ. Тому, враховуючи важкий адміністративний тягар і історично високу податкову корупцію, це одне з найактуальніших питань бюджетних втрат внаслідок ухилення від сплати ПДВ.

Список використаних джерел:

1. Сильвани К., Баєр К. Разработка стратегии в области реформы налоговой службы: опыт и руководство. Рабочий доклад МВФ, 1997. С.3-5.
2. Estimation of tax gap for direct taxes. HMRC Working papers. KAI Analysis 8. Compliance Strategy. URL: <http://www.hmrc.gov.uk/research/direct-tax-gaps.pdf> Дата звернення: 05.03.2020 р.
3. Boiko, A., Samusevych, I. The role of tax competition between the countries of the world and the features of determining the main tax competitors of Ukraine among the European countries. Financial Markets, Institutions and Risks. 2017. 1(1). 72-79. [http://doi.org/10.21272/fmir.1\(1\).72-79.2017](http://doi.org/10.21272/fmir.1(1).72-79.2017)
4. Study and Reports on the VAT Gap in the EU-28 Member States. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/vat-gap-full-report-2019_en.pdf Дата звернення: 01.04.2020 р.
5. Матвійчук К.А. Тіньова економіка в Україні як наслідок уникнення від сплати податків. URL: http://www.confcontact.com/2012_09_21/7_matvijchuk.htm Дата звернення: 05.03.2020 р.
6. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення/уникнення оподаткування в Україні. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uploads/assets/files/2019/Pdf/Analiz-shem-2019-FINAL.pdf> Дата звернення: 05.03.2020 р.